

SZILÁGYI ROLAND

A jövedéki bűncselekmények 2012-ben

Bevezetés

A jövedéki termékekkel kapcsolatos bűncselekmények igen jelentős hányadát képezték a rendszerváltozás utáni Magyarországon kialakult feketegazdaságnak. Az 1989/1990-es éveket követő zavaros, jogi szempontból, pedig kiforratlan időszak csak hozzájárult, hogy a jogi kiskapukat kihasználva igen jelentős értékben kövessenek el jövedéki bűncselekményeket szinte az ország minden régiójában. Nem lehet elégszer példaként felhozni az olajbotránnyként elhíresült bűncselekményeket ennek igazolására. Az elmúlt közel tizenöt év kialakulatlan, rendezetlen viszonyait jól tükrözte a jogalkotás úgymond „kapkodása” is. 1996-ban hatályon kívül helyezték¹ az addig hatályos visszaélés jövedékkel bűncselekmény törvény szintű megfogalmazását. Azonban a meglévő hatályos jogszabályok nem szabályozták kellően a jövedéki termékek gazdasági szerepét és az olajügycik kirobbanása után el kellett ismerni, hogy a Jövedéki Törvény nem biztosított hatékony védelmet a jövedéki bűncselekmények ellen. Ezért 2001 júniusában újra visszakerült a Büntető Törvénykönyvbe a visszaélés jövedékkel bűncselekmény, abban a reményben, hogy teljes körűen le tudja fedni az ilyen jellegű bűncselekményeket és kellően képes azokat szankcionálni.²

Ezen tanulmányban a Büntető Törvénykönyv hatályos szabályozását igyekszem bemutatni a jövedéki bűncselekmények vonatkozásában. Kiemelve annak a jelentőségét, hogy ezen bűncselekmény kategóriát a pénzügyi bűncselekmények vonatkozásában az általuk okozott kár nagysága teszi hangsúlyossá, másrészt az utóbbi tíz év szabályozásbeli változásai teszik ugyancsak indokolttá a jövedéki termékekkel kapcsolatos bűncselekmények ezen tanulmány keretei között történő külön tárgyalását.

Visszaélés jövedékkel sorsa a Büntető Törvénykönyvben

A visszaélés jövedékkel büntetőjogi tényállását a hatályos Btk. 311. §-a tartalmazta 1961-től³ kezdve 1996-ig. Ez idő alatt pusztán egyszer, az 1993. évi XVII. törvény 75. §-ával történt technikai jellegű módosítás a szövegen, mely a javító-nevelő munka helyett a közérdekű munka büntetését vezette be. A tényállás általános formában határozta meg a jövedéki szabályok megsértőivel szemben alkalmazható büntetőjogi szankciók rendszerét.

¹ Az 1996. évi LII. törvény 38.§-a helyezte hatályon kívül az akkor már közel 35 éve a Büntető Törvénykönyv részét képező visszaélés jövedékkel törvényi tényállást.

² Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosítása a 2001. évi LIX. törvény.

³ 1961. évi V. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

A hatályon kívül helyezés és hatásai

1996. augusztus 15-én a visszaélés jövedékkel tényállását az 1996. évi LII. törvény 38. §-a hatályon kívül helyezte. A törvényjavaslat miniszteri indoklása a hatályon kívül helyezésre a következőket tartalmazta: „A jövedéki szabályozásról és ellenőrzésről, valamint a bérfőzési szeszdóról szóló 1993. évi LVIII. törvényt a Parlament az elmúlt időszakban több esetben módosította, jelentősen szigorította a jövedéki ellenőrzés szabályait, valamint az alkalmazható szankcióikat. Ezek a módosítások, valamint az, hogy a jövedékkel való visszaélés bűncselekménye minden esetben adóelvonással jár és így Btk. 310. §-ában meghatározott adó-, és társadalombiztosítási csalás is megvalósul, a jövedékkel visszaélés önálló törvényi tényállásban történő szabályozását indokolatlanná teszik, ezért a tervezet hatályon kívül helyezi a jövedékkel visszaélés bűncselekményét.”

A hatályon kívül helyezés mellett szólt, hogy a Btk. 311.§-a szerint a jövedékkel visszaélés bűncselekmény hatályon kívül helyezésével megszűnt az anomália, hogy aki jövedéki termékre követte el az adócsalást és ezáltal az állami adóbevételt 5 millió Ft-ot meghaladó mértékben csökkentette, kedvezőbb büntetési tétellel volt büntetendő – 3 évig terjedő szabadságvesztés – mint az, aki valamely más termék vonatkozásában követte el az adócsalás bűncselekményét – 5 évig terjedő szabadságvesztés.

A jövedéki bűncselekmény hatályon kívül helyezésével a jogalkotó ugyanakkor jelentősen megnehezítette a jogalkalmazók – így például a Vám- és Pénzügyőrség⁴ – feladatait. A vámhatóságon belül a vélemények azonban az előre látható nehézségek ellenére megoszlottak. Voltak, akik úgy gondolták, hogy a visszaélés jövedékkel hatályon kívül helyezése jelentősen megnehezíti majd a jogalkalmazó szerv feladatait és emiatt ellenezték a deliktum megszüntetését, voltak azonban olyanok is, akik szerint a humanitás diktálta érvek magasabb rendűek, mint a többszörös szankció alkalmazása és így a hatályon kívül helyezés mellett törtek lándzsát.

Az ezt követő időszak jogalkalmazói problémái rávilágítottak arra, hogy a jövedéki jogsértések vonatkozásában büntetőjogi szankció nélkül erősebb, nyilvánvalóbb, közérthetőbb, de ugyanakkor határozott szabályozás szükséges. Jelentős előkészítő munka eredményeként 1997. év közepén megszületett a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló⁵ törvény a XX. század utolsó komplex adótörvénye. Az új norma szélesebb körben szabályozta a jövedéki termékek körét, meghatározta a jövedéki alanyokat, a jövedéki adó mértékét, teljesítésének körülményeit (fizetési határidő, mérték, stb.). Emellett komplett szankciórendszer is kidolgozásra került, amely az igazgatási jogszabályban foglaltak megszegőivel szemben alkalmazható.

A hatályos szabályozás

A '90-es évek második felében elterjedt olajügylek tökéletesen rávilágítottak arra, hogy külön kriminalizáció, büntetőjogi szankcionálás nélkül hagyni a jövedéki adóra elkövetett jogsértéseket nem lehet. Ennek köszönhetően a Magyar Köztársaság Országgyűlése 2001. június 19-én elfogadta a Büntető Törvénykönyv és a kapcsolódó büntető jogszabályok módosításra előterjesztett önálló képviselői indítványt,⁶ amely alapján 2001. július 25-én hatályba lépett a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosítása a 2001. évi LIX. törvény. Ennek értelmében a Btk. három új különös részi törvényi tényállással bővült. Ezek az új deliktumok a következők:

Btk. 311. § - Visszaélés jövedékkel

Btk. 311/A § - Jövedéki gazdaság

⁴ A vámhatóság komoly ellenvetéseket tett már a hatályon kívül helyezés során, látván előre a nehézségeket.

⁵ A jövedéki törvény 1998. január 1-jén lépett hatályba.

⁶ A beadványt dr. Kerényi János és további két Fideszes képviselőtársa terjesztette az országgyűlés elé.

Btk. 311/B § - Jövedékkel való visszaélés elősegítése.

Mielőtt rátérnénk ezek büntetőjogi értelmezésre, fel kell hívni a figyelmet, hogy különböző források eltérő dátumokat jelölnek, mint hatályba lépés napját. Van olyan,⁷ mely 2001. július 20-át, és van amely⁸ 2001. július 25-ét nevezi meg a szabályozás kezdetének. A pontosság kedvéért az első dátum felel meg a valóságnak, az eltérés kizárólag technikai jellegű és nem képezi további vita tárgyát, csupán egyszerű észrevétel volt. 2012. január 1-jétől az adott törvényi szabályozás megszűnt, és helyét a Büntető Törvénykönyv „agyonegyesített” tényállásának a Btk. 310. §-ba ütköző költségvetési csalásnak a (6) bekezdése vette át.

A Btk. 310. §. a költségvetési csalás (6) szakasza (a korábbi Btk. 311. §)

A jogszabály

310. § (1) „Aki

a) költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában más tévedésbe ejt, tévedésben tart vagy a valós tényt elhallgatja,

b) költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe,

c) költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás nagyobb vagyoni hátrányt okoz,

b) az (1) bekezdés szerint minősülő költségvetési csalást

ba) bűnszövetségben,

bb) üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás jelentős vagyoni hátrányt okoz,

b) a nagyobb vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)-bb)

alpontjában meghatározott módon követik el.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás különösen nagy vagyoni hátrányt okoz,

b) a jelentős vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)-bb) alpontjában meghatározott módon követik el.

(5) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás különösen jelentős vagyoni hátrányt okoz,

b) a különösen nagy vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)-bb) alpontjában meghatározott módon követik el.

(6) Az (1)-(5) bekezdés szerint büntetendő, aki a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló törvényben, valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabályban megállapított feltétel hiányában vagy hatósági engedély nélkül jövedéki terméket előállít, megszerez, tart, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik, és ezzel a költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz.

(7) Aki költségvetésből származó pénzeszközökkel kapcsolatban előírt elszámolási, számadási vagy az előírt tájékoztatási kötelezettségének nem vagy hiányosan tesz eleget, valótlan tar-

⁷ 21189/1-2001. VPOP III.

⁸ *Magyar Közlöny* 76 (2001)

talmú nyilatkozatot tesz, vagy valótan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki az (1)-(6) bekezdésben meghatározott bűncselekménnyel okozott vagyoni hátrányt a vádirat benyújtásáig megtéríti. A korlátlan enyhítés nem alkalmazható, ha az (1)-(6) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bünszövetségben vagy üzletszerűen követik el.⁹

Általános kérdések

Meg kell említeni a jogalkotó érdekes jogtechnikai megoldását. Alapesetben az adóbevétel kisebb mértékű csökkenésének kell legalább bekövetkeznie. Éppen ezért az elkövetés mértékének kiszámításakor nem járhatunk el „rutinból”, mivel ha az adóbevétel csökkenés nem éri el az 100 000 Ft-ot, az elkövetett cselekmény nem bűncselekmény, hanem jövedéki jogsértés.¹⁰ A kisebb mérték a jelenleg hatályos szabályok szerint 100 000 Ft-tól 200 000 Ft-ig terjed. A nagyobb mérték 200 000 Ft-tól 2 millió Ft-ig, a jelentős mérték 2 millió Ft-tól 50 millió Ft-ig, a különösen nagy mérték 50 millió Ft-tól 500 millió Ft-ig terjed, míg különösen jelentős mérték az 500 millió Ft feletti összeg.¹¹

A korábbi „visszaélés jövedékekkel” bűncselekmény és a jelenlegi 310. § (6) szakasz elemzése

A bűncselekmény által elsődlegesen veszélyeztetett társadalmi érdek vonatkozásában e fogalmat szélesebb körben kell értelmezni, mint a hétköznapi értelemben vett jogi tárgyat. Jelen esetben a bűncselekmény jogi tárgya az állami monopóliumon alapuló – jövedéki termékeket terhelő – jövedéki adó bevételezéséhez fűződő érdek. A jövedéki adóztatásból származó bevétel a központi költségvetést illeti meg. A bűncselekmény diszpozíciója ún. keret törvényi tényállás, amelynek egyes elemeit a Jövedéki törvény és ezen felül a Jövedéki törvény felhatalmazásán alapuló jogszabályok határozzák meg. A bűncselekmény elkövetési tárgya a jövedéki adó hatálya alá tartozó jövedéki termék. Nem kizárólagosan a jövedéki termék, ugyanis valamennyi jövedéki termékre a bűncselekmény nem követhető el. Minden esetben szükséges, hogy a jövedéki termék után adófizetési kötelezettség keletkezzen, így tud majd ugyanis a cselekmény eredménye – a jövedéki adóhiány keletkezése – bekövetkezni. Ha olyan termékekről beszélünk, amelyek ugyan jövedéki termékek, de utánuk nincs adófizetési kötelezettség – mint például a bázisolaj – akkor ott fontos lesz, a tényállást megvalósító elkövetési magatartás. Az ilyen jellegű termék is válhat ugyanis bűncselekmény – igaz nem ezen törvényi tényállás, hanem a Btk. 326. §-ba ütköző orgazdaság – elkövetési tárgyává, abban az esetben, ha a jövedéki adó hatálya alá nem tartozó terméket a jövedéki adó hatálya alá tartozó termékként használják fel. (bázisolajat például gépjárművek üzemanyag tartályába töltenek és így mint gázolaj, használják fel).

Az elkövetés szituációjához tartozó tényállási elemek közül, e deliktumnál figyelmet érdemel, a bűncselekmény elkövetési módja. Jelen esetben az elkövetés módjának vizsgálatánál irányadó a Jövedéki Törvény, valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabály. Tényállásszerű a cselekmény, ha a hivatkozott jogszabályokban megállapított feltétel hiányában vagy hatósági engedély nélkül tanúsítja az elkövető a büntetőjogilag értékelhető magatartást. A jövedéki termékek előállítására, megszerzésére, tartására, forgalmazására, kereskedésére vonatkozó feltételeket, valamint a jövedéki tevékenység folytatására vonatkozó engedélyezés szabályait a jövedéki igazgatási szabályok határozzák meg.

A bűncselekményt megvalósító magatartás alatt a jövedéki termék – fenti módon történő – előállítását, megszerzését, tartását, forgalomba hozatalát és kereskedelmét értjük. Büntetőjogilag

⁹ Megállapította a 2011. évi LXIII. törvény 2. §. Hatályos: 2012. I. 1-től.

¹⁰ Btké. 27. § (2) bekezdés, a 2001 LIX tv. 5. §-nak (2) bekezdése iktatta be.

¹¹ Btk. 138/A. §.

előállításán értjük, a jövedéki termék vonatkozásában minden olyan műveletet, amelynek közvetlen eredménye maga a kész jövedéki termék. A Jöt. szerint jövedéki termék belföldi előállítása: a belföldön bármilyen alapanyag, termék felhasználásával, bármilyen eljárással végzett termelési, feldolgozási, kiszerezési tevékenység, amelynek eredményeként jövedéki termék jön létre.¹² A jövedéki termék megszerzése a termék feletti rendelkezési jog megteremtését jelenti. Megszerzésre általában valamilyen jogügylet keretében kerülhet sor, amely többnyire feltételezi az abban részt vevő felek aktivitását. Nem kizárt azonban, hogy ezen az ilyen elkövetés passzív, pusztán ráutaló magatartással is megvalósulhat. A megszerzés történhet ingyenesen vagy visszerthes jogügylet keretében egyaránt. E fordulat nem alkalmazható abban az esetben, ha a megszerzés már önmagában egy más bűncselekményt valósít meg. (pl. lopás, rablás stb.) A termék tartásán annak folyamatos, hosszabb ideig tartó tényleges birtoklását kell érteni, amely ha a tényállásban foglalt eredményhez társul, a diszpozíciószerűség megállapítható. A tartós birtoklás szándékának hiányában történő tartás, amely a termék pillanatnyi időleges birtokba vételét jelenti a termék tartásaként nem értékelhető. A jövedéki termék tartásával akkor valósulhat meg bűncselekmény, ha az előállítás vagy a megszerzés nem illeszkedik bele a tényállásba, hiszen a termék tényleges birtoklása feltételezi annak előállítását és/vagy megszerzését. Ennek az elkövetési magatartásnak az elévülés szempontjából van elemi jelentősége, az elévülés ugyanis addig nem kezdődhet meg, amíg a jogellenes állapot meg nem szűnik. (Btk. 34. § d. pont). Forgalomba hozatalról akkor beszélünk, ha az elkövető több személynek juttat jövedéki terméket. Ez történhet úgy, hogy az elkövető közvetlenül csak egy személlyel áll kapcsolatban, közvetlenül neki adja át a jövedéki terméket, abban a tudatban, hogy azt nem kizárólag a megszerző fogja felhasználni, illetve fogyasztja el, hanem e célból másnak vagy másoknak továbbadja azt. A forgalomba hozatal történhet akár ingyenesen akár visszerthesen, a bűncselekmény megvalósulása szempontjából ennek nincs jelentősége. A gazdasági életben forgalomba hozatalnak tekinthető minden olyan magatartás, amelynek eredményeképp a termék kikerül a gyártó (forgalmazó) kizárólagos rendelkezése alól és elindul a felhasználóhoz vezető úton. A kereskedés többnyire a forgalomba hozatalt is magába foglalja, de annál tágabb fogalom. A kereskedés, nem más, mint gazdasági jellegű eredmény elérésére indító folyamat, amely a forgalomba hozatalon felül, elsősorban annak elősegítésére irányuló tevékenységet – mint például csomagolás, tárolás, szállítás, stb. – is magában foglal. A kereskedelem és az üzletszerűség hasonló fogalmakat takarnak, mindkét fogalom közös vonása a haszonszerzési célzat.

A bűncselekmény elkövetője tettesként bárki lehet. Rendszerint olyan személy követi el, aki a jövedéki termék előállítására, importálására, forgalmazására vonatkozó engedéllyel nem rendelkezik. Elkövetheti azonban az engedélyes kereskedő is, aki a rendelkezésére álló jövedéki engedély kereteit túllépi. Minden esetben szükséges tehát vizsgálni azt, hogy ki az adó megfizetésére köteles személy, ugyanis a Jöt. szerinti kötelezettségének elmulasztásával ő válhat a bűncselekmény tettesévé.

A költségvetési csalás ezen fordulata csak szándékosan követhető el. A bűncselekmény elkövetője tisztában van azzal, hogy cselekményét a jövedéki adó hatálya alá tartozó termékre követi el. Azzal is tisztában van, hogy e cselekményekre csak jogszabályban meghatározott feltételek, illetve engedély birtokában van törvényes lehetőség. Annak ellenére tanúsítja a tényállásszerű elkövetési magatartást, hogy a szükséges feltételeknek nem felel meg.

A bűncselekmény eredménye a jogellenes magatartással okozati összefüggésben a költségvetésnek vagyoni hátrány okozása. Mindaddig, amíg a vagyoni hátrány okozása nem állapítható meg az elkövetési magatartások tanúsítása esetén csak kísérlet valósul meg, abban az esetben – és ez mindenképpen kiemelendő, ha a cselekményt a jövedéki adó hatálya alá tartozó termékre

¹² 2003. évi CXXXVII. tv. 7. § (1) bekezdése.

követik el. A befejezettség megállapításához szükséges az adófizetési kötelezettség keletkezésének, valamint az adófizetési kötelezettség esedékessé válásának a vizsgálata.

„Adófizetési kötelezettség keletkezik: A JÖT. 15. § (2). bekezdése alapján, ha az adóaktáron kívül jogellenesen előállított vagy harmadik országból tagállamból, belföldre jogellenesen behozott, átvett jövedéki terméket megszerzik, birtokolják, szállítják, felhasználják vagy forgalomba hozzák kivéve azt az esetet, ha a jövedéki termékkel egyéni vállalkozó tevékenységet nem folytató magánszemély bizonyítja, hogy az adott helyzetben a körülményekből egyértelműen következhetett a jövedéki termék megszerzésének jogszerűsége.

Adófizetési kötelezettség esedékessé válása: a jogellenes előállítás, illetve belföldi forgalomba hozatal esetén a jogellenes magatartás tanúsításának időpontja, ha pedig ez nem állapítható meg, akkor a hatóság tudomására jutásának időpontja

minden más esetben ha törvény másként nem rendelkezik a meghatározott esemény bekövetkezésének időpontja.”

Összességében elmondhatjuk, hogy a jogellenes magatartás kifejtésének időpontjában adófizetési kötelezettség keletkezik, amely nyomban esedékessé is válik, azonban a jövedéki adó megfizetésére nem kerül sor. Ennek okán kijelenthetjük, hogy a jövedéki adóbevétel csökkenés mint büntetőjogi eredmény a jogellenes magatartás kifejtésével azonos időpontban keletkezik.

A bűncselekményt a jövedéki adóbevétel csökkentésének mértéke, illetve az üzletszerű elkövetés minősíti. A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyv szerint, üzletszerűen követi el a bűncselekményt, az aki ugyanolyan vagy hasonló bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.¹³ A büntetés másik minősített esetét a jövedéki adóbevétel csökkenéséhez rendelt törvényi mértékek (nagyobb, jelentős, különösen nagy, különösen jelentős) határozzák meg, illetve a hozzájuk kapcsolódó üzletszerű elkövetés.

Halmazati kérdések

A Btk. 12. § (1) bekezdése szerint „Bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el”.

Amennyiben az elkövető egyetlen cselekménye valósít meg több bűncselekményt, alaki halmazat, ha pedig több cselekményével realizálja a bűncselekményeket, anyagi halmazat jön létre.¹⁴

Egy másik megkülönböztetés a homogén és a heterogén halmazat elhatárolása. A homogén halmazat esetén az elkövető ugyanazt a diszpozíciót meríti ki cselekményével többször is, míg heterogén változatnál két vagy több – egymást ki nem záró – diszpozíciót valósít meg.

Ha a két megkülönböztetést összekombináljuk, a következő halmazati formákat kapjuk:

Homogén alaki halmazat az, ha az elkövető egyetlen cselekményével ugyanazt a diszpozíciót realizálja többször

Heterogén alaki halmazat valósul meg akkor, ha az elkövető egyetlen cselekményével több különböző diszpozíciót valósít meg

Homogén anyagi halmazatról akkor beszélünk, amennyiben az elkövető több cselekményével ugyanazt a diszpozíciót realizálja többször

Heterogén anyagi halmazat pedig akkor valósul meg, ha az elkövető több cselekményével több különböző diszpozíciót valósít meg.¹⁵

Fontos kiemelni, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények szempontjából a fent írt kategóriáknak hatályos jogunkban jelentőségük nincs, így nincs az alaki és az anyagi halmazat közti megkülönböztetésnek sem.¹⁶

¹³ Btk. 137. § 9. pont

¹⁴ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona kiadó, Budapest, 2001. 303-304.

¹⁵ Uo.

Vannak azonban olyan esetek is, amikor a látszólagos hasonlóság ellenére nem lehetséges a halmazati értékelés. Ilyenkor látszólagos halmazatokról beszélhetünk, amely dogmatikai kategóriát nagyon sokszor kell használni mindennapi munkánk során, hiszen sok olyan bűncselekménnyel találkozunk, amellyel a jövedéki bűncselekmények halmazata „első ránézésre” evidens, részletes elemzés után azonban rájövünk, hogy a halmazati értékelés vagy a specialitás elve vagy a konzumpció vagy más egyéb ok miatt nem lehetséges. A látszólagos halmazatnak két fajtája van, a látszólagos alaki halmazat és a látszólagos anyagi halmazat. A látszólagos alaki halmazat további három esetéről beszélhetünk, a specialitás, a konzumpció, és a szubszidiaritás elvére. Specialitás esetében a megvalósult két bűncselekmény az általános és speciális viszonyban áll egymással, ilyenkor mindig csak a speciális bűncselekmény elkövetése állapítható meg (pl.: jövedéki orgazdaság- orgazdaság esetében csak a jövedéki orgazdaság megvalósulása állapítható meg). Konzumpció esetében, pedig arról van szó, hogy egy átfogó diszpozíció megvalósulása bizonyos feltételektől függően elnyeli a kevesebbet. Erre szolgálhat például a visszaélés jövedékekkel és a jövedéki orgazdaság bűncselekmények viszonya. Látszólagos alaki halmazaton belül beszélhetünk az ún. szubszidiaritás elvéről, mint a törvény kifejezett rendelkezésén alapuló kategóriáról.¹⁷ A látszólagos anyagi halmazat esetében az elkövetőnek nem egy, hanem két vagy több cselekménye illik bele két vagy több bűncselekmény diszpozíciójának keretei közé, amelyek közül az egyik megvalósulása kizárja a másikat. Így beszélhetünk az önállóan részcsselekményről, ahol csak a többszörös közreműködés állapítható meg, ez vonzza maga után a jogtárgy legerősebb sérelmét. Beszélhetünk az összeolvadásról, amely esetben a részcsselekmények olyan tényállások keretei közé illenek, amelyek egymással a több-kevesebb viszonyában vannak. Végül, pedig ugyancsak a látszólagos anyagi halmazaton belül találkozhatunk a büntetlen eszköz- és utó- és mellék cselekmény fogalmával. Ennek alapja rendszerint, hogy a bűncselekmények találkozása olyan gyakori, hogy az alkalmazandó szankciójában az eszköz- utócsselekmény valamint a mellékcsselekmény is értékelve van.¹⁸

A halmazati kérdések vonatkozásában nem igazán tanácsos és szükségszerű a tudományos nézetek sokaságába merülni, mert parttalan és mély vizekre eveznénk. Ezért inkább egy a gyakorlati életben igen gyakran előforduló példán keresztül mutatnám be, hogy a költségvetési csalás ezen fordulata mely egyéb bűncselekménnyel fordul elő a leggyakrabban halmazatban.

Áru hamis megjelölése (Btk. 296. §) és költségvetési csalás

Az áru hamis megjelölése büntettét (Btk. 296. §) az követi el, aki – a versenytárs hozzájárulása nélkül – olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs vagy annak jellegzetes tulajdonságokkal rendelkező áruja ismerhető fel vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart illetőleg forgalomba hoz. Ezen magatartások amennyiben elkövetési tárgyak jövedéki termék, egyúttal alkalmasak lehetnek a Btk. 310. § (6) bekezdésbe ütköző törvényi hely megállapítására is feltéve, hogy az így tanúsított magatartás eredményeként csökken a jövedéki adóbevétel. A két bűncselekmény eltérő jogi tárgyakat sért, a büntetőjogi védelmet más-más területen biztosítja, ezért alaki halmazatuk valóságos lehet. Jellemző esetben a jövedéki adóraktári engedéllyel nem rendelkező elkövető állít elő, szerez meg, tart vagy hoz forgalomba olyan árut – gondoljunk például az illegális cigaretta gyárrakra –, amelyről a versenytárs ismerhető fel.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Dr. MAGYAR József: *Büntetőjog általános rész II.* RTF jegyzet Rejtjel kiadó, 1996. 53.

Orgazdaság költségvetési csalásból származó termékre elkövetve (Btk. 326. §)

A jogszabály

326. § „(1 Aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut vagy jövedéki adózás alól elvont terméket, továbbá lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, orgazdaságot követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) kisebb értékre,
- b) a szabálysértési értékre üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) nagyobb értékre,
- b) kulturális javak körébe tartozó tárgyra,
- c) kisebb értékű nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles anyagra

követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) jelentős értékre,
- b) nagyobb értékre üzletszerűen

követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) különösen nagy értékre,
- b) jelentős értékre üzletszerűen

követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) különösen jelentős értékre,
- b) különösen nagy értékre üzletszerűen

követik el.”¹⁹

E § alkalmazásában a jövedéki termék értékének megállapításánál a jogszerűen előállított jövedéki termék értékét kell figyelembe venni.

Általános kérdések

Alapvetően azt mondhatjuk, hogy a törvényalkotó szerint a jövedéki orgazdaság semmiben nem különbözött az orgazda jellegű bűncselekményektől, és ez a 2011. évi törvényszövegben is kiválóan tükröződik. Valószínűsíthető lehet, hogy a törvényi deliktumok egyesítésénél is ebből az alaptézisből indultak ki. Eredetileg – 2012. előtti szabályozásban – az orgazdaság esetében a lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból, vagy orgazdaságból származó dolgot szerez meg az elkövető haszonszerzési céllal. Jövedéki orgazdaság elkövetése során, pedig a más által jövedéki adózás alól elvont termékre tett szert a bűncselekmény elkövetője, ugyancsak haszonszerzési céllal. Egy dologban tehát azonos volt mindegyik orgazda jellegű bűncselekmény, mégpedig a bűncselekmény szubjektív tényállási elemei között említhető haszonszerzési célzatban.²⁰

A költségvetési csalásból származó jövedéki adózás alól elvont termékre elkövetett bűncselekmények elkövetése során soha, egyetlen esetben sem szükséges hogy a haszon ténylegesen

¹⁹ 2011. évi LXIII. törvény 5. §. Hatályos: 2012. I. 1-től.

²⁰ dr. BLASKÓ Béla: *Büntetőjog általános rész I.* RTF jegyzet, 1996. 79.

realizálódjon. Haszonszerzési célzat hiányában viszont mindig csak az alpbűncselekmény – amely a Btk. 310. § (6) bekezdésébe ütköző tényállás vagy egy jövedéki törvénysértés – nem szükségszerű büntetlen utócselekményéről beszélhetünk.

Az eddig leírtak alapján elmondhatjuk, hogy a jövedékkel kapcsolatos bűncselekmények esetén mindig vizsgálni kell, az értékhatárt, hogy kiderüljön, megvalósult-e a bűncselekmény. A bűncselekmény értékhatárát a Btk. nem határozza meg. A Btké. 27. § (2) bekezdés b) pontjának a 2007. évi XXVII. tv. 34. §-ával 2007. VI. hó 01. napjától kezdődő hatállyal megállapított rendelkezések szerint – amely rendelkezések 2012. január 1-jétől sem változtak – „nem valósul meg bűncselekmény, ha az orgazda cselekmény során a jövedéki termék értéke a százezer forintot nem haladta meg”. Abban az esetben, ha az értékhatár vizsgálata alapján a bűncselekmény elkövetése megállapítható, a következő lépésben meg kell állapítani, hogy célzatos volt-e a jövedéki termék megszerzése vagy sem. Amennyiben a jövedéki terméket az illető vagyoni haszonszerzés végett szerezte meg – itt még egyszer kiemelném, a haszonnak ténylegesen nem szükségszerű realizálódnia – megvalósult, az orgazdaság, amennyiben ezt nem lehet megállapítani akkor főszabály szerint a tényállási elemek meglétekor a Btk. 310. § (6) bekezdésébe ütköző bűncselekmény, valósul meg.

A költségvetési csalásból származó jövedéki adózás alól elvont termékre elkövetett orgazdai magatartás elemzése

E tényállási rész a Btk. 310. § (6) bekezdéséhez hasonlóan keret-törvényi tényállás, tartalommal a Jövedéki Törvény és a kapcsolódó jövedéki jogszabályok töltik ki.

A bűncselekmény által elsődlegesen védett társadalmi érdek a jövedéki termékeket terhelő jövedéki adó bevételezéséhez fűződő érdek, valamint az elvont jövedék termék további felhasználásának megakadályozása. A bűncselekmény elkövetési tárgya, hiszen ez a két tényállási fogalom ennél a deliktumnál elkülönül, a jövedéki adózás alól elvont termék. A jövedéki adózás alól elvont termék fogalmát a Jöt. 114. §-ának (1) bekezdése határozza meg, amely a vizsgált bűncselekmény alkalmazása során is irányadó. A költségvetési csalásból származó jövedéki adózás alól elvont termékre elkövetett orgazdaság – más orgazdai cselekményekhez hasonlóan – bűncselekmény. Az elkövető cselekménye egy más által korábban elkövetett (bűn)cselekményhez kapcsolódik.

A bűncselekményt megvalósító magatartások köre a 2012-es törvénymódosítást követően teljesen átalakult. A korábbi megszerez, tart, felhasznál, forgalomba hoz, kereskedik elkövetési magatartásokat felváltotta az orgazdaságnál már igen régóta meglévő: megszerez, elrejt vagy elidegenítésben közreműködik elkövetési magatartásformák. A megszerzés alatt egy tényleges, ám nem közvetlen birtokba vételt kell érteni. Az elkövetési magatartás tanúsítása során az elkövető a jövedéki termék birtokába jut. Az elrejtés megvalósulásakor az orgazda oly módon szerzi meg a dolog feletti rendelkezés lehetőségét, hogy formálisan nem veszi birtokba. Ennek az elkövetési módnak a tipikus példája, amikor az orgazda rejtkehelyet biztosít a bűncselekményből származó dolog elrejtésére. Általánosan elfogadott az a meghatározás, amely szerint elrejtés fogalomkörébe tartozik minden olyan magatartás, ami a bűncselekményből származó dolog feltalálását lehetetlenné teszi, vagy jelentősen megnehezíti. Az elrejtés megvalósulhat időleges birtokbavétellel is. Az orgazdaság harmadik elkövetési magatartása az elidegenítésben közreműködés. Ennek az elkövetési magatartásnak a lényege, hogy az orgazda közreműködik abban, hogy az alapcselekmény elkövetője a hasznot realizálni tudja. Fentiekben fontos arra felhívni a figyelmet, hogy valamennyi elkövetési magatartás a más által elvont jövedéki termékkel összefüggésben valósul meg.

A bűncselekmény elkövetője tettesként bárki lehet, aki a tényállásban írt magatartást tanúsítja, kivéve azt, aki jövedéki terméket a jövedéki adózás alól elvonta.

A bűnösség körében vizsgálódva megállapíthatjuk, hogy a bűncselekmény szándékos elkövetés mellett diszpozíciószerű. Az elkövető célja ugyanis minden esetben a vagyoni haszon megszerzése, de ez a folyamat azonban többféleképpen képzelhető el. Megvalósulhat az elkövetési célzat úgy, hogy az elkövető anyagi-vagyoni helyzetének pozitív megváltoztatását kívánja. Rendszerint a meglévő (aktív) vagyon növekedését szeretné elérni, de célzatának beteljesülését szolgálhatja a passzív vagyonának csökkenése is. S mivel a vagyoni haszonszerzést az elkövető célzataként, s nem a bűncselekmény eredményeként fogalmazta meg a törvényhozó, ezért nem tartozik a tényállás keretei közé a vagyoni haszon tényleges realizálása.

Meg kell említeni, hogy a jövedéki orgazdaság bűncselekmény eredeti tényállás szövegének (5) bekezdése a bűnfelelősség megállapítására vonatkozott olyan formán, hogy lehetővé tette, bűncselekmény szándékos és gondatlan elkövetését. Azonban a 2001. évi CXXI. törvény 88. § (2) bekezdésének a) pontja 2002. április 1-jétől hatályon kívül helyezte azt. Ezen pedig a 2012-től életbe lépett módosítás nem változtatott semmit.

A büntetés minősített eseteit a jövedéki termék értéke, illetve a meghatározott értékhez kapcsolódó üzletszerű elkövetés határozzák meg.

Elhatárolási kérdések

Orgazdaság költségvetési csalásból származó termékre elkövetve és a Btk. 310. § (6) bekezdésének az elhatárolása

A költségvetési csalásból származó jövedéki termékre elkövetett orgazdaság – mint ahogyan erre már utaltam a tanulmányban bűncselekményi forma. Amennyiben elő cselekménye a Btk. 310. § (6) bekezdésébe ütköző bűncselekmény ennek a deliktumnak az elkövetője nem lehet az orgazdaság tettese, azonban a költségvetési csalás tettese részese lehet az orgazdaságnak.

Kérdésként merült fel a megszerzés, mivel mind a költségvetési csalás, mind, pedig az orgazdaság törvényi tényállásában is szerepel, mint elkövetési magatartás. A költségvetési csalásból származó jövedéki termékre elkövetett orgazdaság egy alaki bűncselekmény. Az orgazdaság olyan jövedéki terméket szerez meg, amelyet már más elvont az adózás alól, tehát az adóelvonás már korábban megvalósult.

A költségvetési csalás bűncselekmény esetében ebből a cselekményből fakad az adóelvonás. Az orgazdaság tehát alaki bűncselekmény, a cselekménnyel az elkövető a jövedéki adóbevételt már tovább nem csökkenti.

Halmazati kérdések

Áru hamis megjelölése és jövedéki orgazdaság

A halmazati kérdések témakörét a két tényállás vonatkozásában a 2012. január 1-jei Btk. módosítás ténylegesen és igen konkrétan meghatározta. Választ kaptunk, hogy hogyan viszonyul egymáshoz az adócsalás és a visszaélés jövedékkel, milyen hasonlóság és különbség lehet a költségvetési csalás és a jövedéki orgazdaság valamint a vámellenőrzés alól elvont árura és a jövedéki termékre elkövetett orgazdaság jellegű cselekmények között. A tényállások egyesítésének, ha nem is egyetlen, de leginkább kézzel fogható eredménye volt, a halmazati és elhatárolási kérdések rendezése. Egyetlen értelmezésre szoruló kérdés maradt csupán nyitva, ez pedig az áru hamis megjelölése és a jövedéki termékre elkövetett orgazdaság halmazatának a vizsgálata. Az orgazdaság a más által elvont jövedéki termék vagyoni haszonszerzés céljából történő megszerzését, elrejtését vagy elidegenítésben való közreműködését tartalmazza. Ezzel párhuzamosan a Btk. 296. § második fordulatában a versenytárs vagy annak jellegzetes tulajdonságaival rendelkező árujának – forgalomba hozatal céljából történő – megszerzése, tartása, forgalomba hozatala szerepel. Ebből következik, hogy ha a vagyoni haszonszerzés célzata kapcsolódik a forgalomba hozatalhoz és a kérdéses (elvont) jövedéki termék a versenytárs jellemző tulajdon-

ságaival rendelkezik (valamint a versenytárs hozzájárulása hiányzik), a két bűncselekmény elkövetése halmazatban megállapítható. Ha azonban valamelyik cél, mint tényállási elem hiányzik, csak az egyik bűncselekmény valósul meg.

Jövedékekkel visszaélés elősegítése (Btk. 311/B. §)

A jogszabály

Aki jövedéki termék előállítására alkalmas, a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló törvényben, valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabályban meghatározott berendezést, készüléket, eszközt, alapanyagot engedély nélkül, vagy a jogszabály megszegésével előállít, megszerez, tart, forgalomba hoz, illetve forgalomba hozatalhoz szükséges zárjegyet vagy adójegyet engedély nélkül, vagy a jogszabály megszegésével előállít, megszerez, tart, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával, vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a cselekményt üzletszerűen, jelentős mennyiségű alapanyagra, zárjegyre, vagy jelentős, illetve azt meghaladó értékű adójegyre követik el.

Általános kérdések

A jövedékekkel visszaélés elősegítése tényállása a gazdasági bűncselekmények körében jelentős változást jelent. Ez a jogsértés a visszaélés jövedékekkel bűncselekményhez, mint alpbűncselekményhez kötődő előkészületi magatartásokat *sui generis* befejezett bűncselekményként rendeli büntetni. Jellegéből adódóan ez a rendelkezés is keret-törvényi tényállás, tartalommal a jövedéki jogszabályok töltik ki. Azt hiszem, ugyanúgy, ahogy a jövedéki gazdaság kapcsán, ugyanúgy ennél a bűncselekménynél is sokunkban felvetődik, a kérdés, hogy miért is volt szükség erre a tényállásra? Mi tette indokolttá megalkotását, és bevezetését?

Már azokban az időkben, mikor a visszaélés jövedékekkel bűncselekmény még hatályban volt problémaként merült fel, hogy a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszközökkel visszaélő elkövetőket hogyan lehet felelősségre vonni a hatályos büntető törvénykönyv alapján. Az akkor hatályos büntető törvénykönyvünk alapján a leparlókészülékek, illegális szeszfőzdék, tulajdonosait nem lehetett felelősségre vonni. Fokozta ezt a helyzetet, hogy 1994. január 1-jétől belföldön csak „Adózott termék” feliratú zárjeggyel ellátott jövedéki termékeket lehetett fogyasztói forgalomba hozni. A zárjegy viszont nem volt jövedéki termék, így a visszaélés jövedékekkel bűncselekmény alapján a rá vonatkozó rendelkezések megszegőit pusztán a Btk. 307.§, a bélyeghamisítás törvényi tényállása alapján lehetett felelősségre vonni.

A jövedékekkel visszaélés elősegítésének tényállását – az előző jövedéki tényállásokkal együtt – ugyancsak a 2001. évi LIX. tv. 3. §-a iktatta a Btk.-ba 2001. július hó 20. napjától kezdődő hatállyal. E bűncselekmény megfogalmazása összhangban állt azzal a koncepcióval, miszerint indokolt a jövedéki szabályok megsértésének széles körű szankcionálása. Ennek a törvényi tényállásnak a bevezetésével valósult meg az a védelem amelyet a törvényhozó a jövedéki rend és a jövedéki adóztatás biztonsága érdekében meghatározott. A jövedékekkel visszaélés elősegítése a jövedékekkel visszaélés előkészületébe illeszkedő cselekmény önálló bűncselekményként történő szankcionálását jelenti, az előkészületnél azonban előbbre hozott védelmet biztosít. Szerkezetében a visszaélés kábítószer előállításához használt anyaggal Btk. 283/A. §), a számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása (Btk. 300/E. §), avagy a pénzhamisítás elősegítése (Btk. 304/A. §) tényállásához lehet kötni. A fentebb írtak szerint teljesebbé teszi a büntetőjogi védelmet, mivel a Btk. 310. § (6) bekezdésében meghatározott alaptényálláshoz képest előkészületnek minősülő elkövetési magatartásokat a Btk. 18. §-ának (1) bekezdésében az előkészülethez megkívánt célzat hiányában is *sui generis*, befejezett bűncselekményként

szankcionálja. A bűncselekmény diszpozíciója ún. keret-törvényi tényállás, amelynek egyes elemeit elsősorban a Jöt., s ezen felül a Jöt. felhatalmazásán alapuló jogszabályok határozzák meg. A felhatalmazás kereteit a Jöt. 129. §- és 130. §-ában foglalt rendelkezések határozzák meg.

A jövedékkel visszaélés elősegítése bűncselekmény elemzése

A bűncselekmény által veszélyeztetett társadalmi érdek megegyezik a korábban bemutatott két tényállásnál írtakkal. A jogi tárgy tehát ennél a bűncselekménynél is az állam jövedéki adó bevételehez fűződő érdeke, ami kiegészül a jövedéki adóval terhelt termékek illegális előállításának, forgalmának megakadályozására irányuló érdekekkel.

Az elkövetési tárgyak köre, amelyre a bűncselekmény behatást gyakorol, magában foglalja a jövedéki termékek előállításához használatos berendezést, eszközt, készüléket, alapanyagot, valamint a zárjegyet és adójegyet. A berendezés, készülék, eszköz és alapanyag meghatározását a jövedéki jogszabályok rendelkezései tartalmazzák, erre utal a tényállás szövegezése is, tehát az elkövetés szempontjából az utalt jogszabályok rendelkezései az irányadóak. Valamennyi elkövetési tárgy fogalmát meghatározzák a tényállást kitöltő jövedéki jogi normák. A tényállásban megjelölt berendezésnek minősül például az ásványolaj termék vagy az alkohol termék előállítására alkalmas desztilláló berendezés. A készülék fogalma alapvetően azonos a berendezés fogalmával. A Jöt. nem tesz különbséget közöttük, illetve a készülék fogalmát így nem is használja. Szükség esetén a különbséget úgy lehet meghatározni közöttük, hogy a készülék a berendezés részét képezi. Annak önálló működésre és termelésre képes része. Az eszközök a jövedéki termék gyártására szolgáló, arra alkalmas berendezések, gépek működését szolgálják. Alapanyagon pedig érteni kell minden, a jövedéki törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályban szabályozott, jövedéki termék előállítására alkalmas anyagot.

A bűncselekmény megvalósulásához szükséges, hogy a tényállásban szereplő eszközök (berendezés, készülék, eszköz, alapanyag) előállítása, megszerzése, tartása, forgalomba hozatala engedély nélkül vagy jogszabály megszegésével történjék. Ezek az eszközök, berendezések, egyéb meghatározott tárgyak és anyagok a jövedéki termék legális előállításához, egyéb jövedéki tevékenységhez használatosak. Azonban előállításuk és használatuk szabályai meghatározottak, a későbbiekben hozzájuk kapcsolódó magas adót tartalmazó termékekre tekintettel általában engedélyhez kötöttek. Az engedélyhez kötöttség alól kevés kivételt engedélyez a jogszabály.

A tényállás tételesen felsorolja az elkövetési magatartásokat, amelyek szorosan illeszkednek az elkövetési módhoz, hiszen azok tanúsítása csak akkor jogsértő, ha azokat engedély nélkül vagy a jogszabály megszegésével valósítják meg. Az elkövetési magatartásokhoz kapcsolható értelmezések megegyeznek a korábbi tényállás-magyarázatoknál leírtakkal.

Az elkövetett cselekmény és az elkövető közötti pszichés viszony vizsgálata során a jövedéki gazdasághoz kell visszaatnunk. Az így megvizsgált szándékosság és gondatlanság alapján megállapítható, hogy ezt a bűncselekményt is csak szándékosan lehet elkövetni. Az elkövető tudatának át kell fognia azt a körülményt, hogy a jövedéki jogszabályok előírásai ellenére vagy engedély nélkül készít pl.: olyan készüléket, alapanyagot, amelyre a jövedéki előírások rendelkezést tartalmaznak. A szándéknak ki kell terjednie a tényállásban felsorolt magatartásokra (megszerzés, tartás, stb.) is. A gondatlan elkövetés szankcióját kizárja az a körülmény is, hogy a jogalkotó az ilyen cselekmények kifejezett büntetését nem rendelte el.

A bűncselekmény – a jövedéki adóbevétel csökkenése, valamint a visszaélés jövedékkel bűncselekmény tekintetében – nem eredmény-bűncselekmény. A befejezettségnek – az önálló jellegből következően – nem feltétele az „alpbűncselekmény” elkövetése vagy az adóbevétel csökkenése. Úgyszintén nem előfeltétel a berendezés, készülék, eszköz, alapanyag felhasználása, működtetése, illetve a zárjegy és adójegy felhelyezése. Emellett a jogalkotó célzatot sem határo-

zott meg, tehát a tényállásszerű magatartás tanúsítása esetén nem releváns, hogy az elkövető milyen célból hajtotta végre cselekményét.

Az alapeset és minősített eset elhatárolása az üzletszerűség, valamint a jelentős mennyiség, illetve érték alapján történik. Tekintettel arra, hogy a hatályos szabályozás ilyen kategóriát nem ismert, értelmező rendelkezésként a Btké módosításával új szakasz (26/A. §) és új alcím – „Jövedéki termék alapanyaga és a zárjegy jelentős mennyiségének fogalma” – beiktatásáról kellett rendelkezni. Az adójegy vonatkozásában nincs speciális szabály, ezért az általános előírás (2 millió forint felett jelentős érték) érvényes. Ezt meghaladóan nincs további minősítő érték, tehát 2 millió forint felett a bűncselekmény minősített esete valósul meg. A zárjegy és adójegy közötti különbség tételt indokolja, hogy az adójegy önmagában adótartamot képvisel, az azon feltüntetett ár magába foglalja a jövedéki adót is, ezért előtérbe hozása esetén a veszélyeztetett érdek kiszámítható. A zárjegy, mint nyomtatvány nem képvisel jelentős értéket, annak csak az előállítási költsége számítható. A zárjegyre és az adójegyre elkövetett visszaélések kiemelt veszélyességét mutatja, a jövedéki törvényben meghatározott jelentős bírságösszeg.

Alkoholtermék zárjegye darabonként 1000 Ft.- értéket képvisel, amelyet arra a zárjegyre kell megfizetni, mellyel az adóraktár engedélyese nem tud elszámolni. A zárjegyhány megfizetésére az Art-nek az adóra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

Zárjeggyel való bármilyen visszaélés esetében a Jövedéki törvény 115. § (1) bekezdés b) pontja alapján szabják ki a bírságot. A jövedéki bírság e rendelkezés alapján a zárjegy értékének az ötszöröse. Ha tehát valakit 20 000 db zárjeggyel kapnak el az adóhatóság munkatársai, amely mennyiség elfér egy cipős dobozban, az illető személynek 100.000.000 FT jövedéki bírságot kell fizetni és a Btk. 311/B. § alapján akár 3 évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.

Halmazati kérdések

A jövedékkel visszaélés elősegítése és a költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árura elkövetett orgazdaság

A jövedékkel visszaélés elősegítése bűncselekmény, valamint az orgazdaság bűncselekmény halmazati értékelésénél figyelembe kell venni a két jogsértés eltérő jogi tárgyát, eltérő elkövetési magatartásait. Tekintettel arra, hogy a Btk. 311/B. § célzatot nem határoz meg, ugyanakkor az elkövetési módja kötött, a két cselekmény halmazata látszólagos. A hivatkozott bűncselekmények anyagi halmazata valóságos lehet abban az esetben, ha az orgazdaság elkövetője a jövedéki termék előállítására alkalmas nem közösségi terméket nem a saját érdekkörében tartja, illetve használja fel, hanem további harmadik személy irányába forgalomba is hozza. Abban az esetben tehát, ha a jövedékkel visszaélés elősegítésének törvényi tényállásában megjelölt, s 100.000 Ft-ot meghaladó értékű berendezést, készüléket, eszközt vagy alapanyagot a vámellenőrzés megkerülése útján hozza be az ország területére vagy az ilyen nem közösségi árut megszerez, majd azt utóbb forgalomba hozza, a csempészet vagy a vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árura elkövetett orgazdaság mellett a jövedékkel visszaélés elősegítése valóságos anyagi halmazatban megállapítható.

A bélyeghamisítás és a jövedékkel visszaélés elősegítése

A történeti tényállást megvizsgálva megállapítható, hogy az „tisztán” jövedékkel való visszaélés elősegítése bűncselekmény, valamint a Btk. 307. §-ba ütköző bélyeghamisítás bűncselekmény az elkövetési magatartások bűnösségi oldalának különbözősége miatt halmazatban nem állhatnak. E kijelentést az alapozza meg, hogy a bélyeghamisítás célzathoz kötött cselekmény (forgalomba hozatal céljából hamisítás), míg a jövedékkel visszaélés elősegítése bűncselekmény elkövetéséhez nem szükséges a célzatosság. Továbbmenve az elemzéssel megállapítható, hogy nem is

kapcsolódhat célzat a visszaélés jövedékkal bűncselekményhez, ugyanis a jogalkotó a bélyeghamisításhoz kapcsolódó értelmező rendelkezésből nem törölte a zárjegyet és az adójegyet.

A leírtakból következően tehát, amennyiben a zárjegyet vagy adójegyet forgalomba hozatal céljából, meg nem engedett módon készítik a bélyeghamisítás bűncselekménye valósul meg, míg célzat hiányában a Btk. 311/B. § szerint minősül a bűncselekmény. A két jogellenes magatartás elhatárolásánál fokozott figyelemmel kell eljárni, különösen a felderítés terén, ugyanis a forgalomba hozatal célját a Btk. 307. §-ába ütköző cselekmény esetén igazolni kell.

Ugyanúgy, ahogyan a másik két jövedéki bűncselekmény esetében, itt is felmerülhet az általános esetek mellett más halmazati értékelések is. Itt is meg kell említeni, hogy a halmazati értékelések jellemzően eseti jellegűek, ami azt jelenti, hogy a történeti tényállás tükrében kell megvizsgálni, minden egyes esetet.

A költségvetési csalás és a jövedékkal visszaélés elősegítése

A költségvetési csalás és a jövedékkal visszaélés elősegítésének elhatárolása, halmazata kérdésében a Legfőbb Ügyészség az ügyészi szervezet részére még 2003-ban adott iránymutatást, amit a mai napig érvényesen lehet használni az adott kérdésben (K.F. 5900/2003/1.). Eszerint a 2012. január 1-jétől költségvetési csalás (6) bekezdésébe olvadt visszaélés jövedékkal bűncselekményekkel összefüggésben az egység és a halmazat kérdésében csak az elkövetési magatartások differenciált vizsgálata alapján lehet helyes álláspontot kialakítani. Ha a költségvetési csalás elősegítését az elkövető a törvényben megjelölt berendezés, készülék, eszköz alapanyag előállítása, megszerzése vagy tartása révén valósítja meg, majd ezek felhasználásával a jövedéki termék jogosulatlan előállítását maga végzi el, vagy ebben büntetőjogilag értékelhető módon közreműködik, úgy az előbbi magatartás a költségvetési csalás (6) bekezdésének elő cselekménye vagyis látszólagos anyagi halmazat jön létre. Ebben az esetben az elkövető a jövedéki termék előállítására irányuló szándékának megvalósításához szükséges feltételeket biztosítja, így az egységes akarat-elhatározás, a jövedéki adó bevételezéséhez fűződő társadalmi érdek, mint jogi tárgy egyezősége folytán az azonos cél érdekében végzett rész-cselekmények halmazati értékelése kizárt. A fentiekből következik, hogy a jövedékkal visszaélés elősegítésének a fent írt elkövetési magatartás kapcsán a büntetőjogi felelősség önálló megállapítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a jövedéki termék előállítása bármely okból nem történik meg.

Az iránymutatás – a jelenlegi szabályozásban is érvényes gondolatai – kapcsán fontos kiemelni az alábbiakat: a jövedékkal visszaélés elősegítése *sui generis* bűncselekmény. Eltérően a Btk. 18. §-ának (1) bekezdésében meghatározott előkészületi cselekményektől, az ott megkívánt célzat hiányában is tényállásszerű, ezért eshetőleges szándékkal is elkövethető. A büntetőjog általános szabálya, hogy egy befejezett bűncselekmény befejezettségének tényét nem érinti az a körülmény, hogy ugyanazt a jogtárgyat ugyanaz az elkövető utóbb valamely más tényállásszerű cselekmény által is sérti, vagy veszélyezteti.

Mindezek figyelembe vétele mellett a vizsgált bűncselekmények anyagi halmazata kizárólag akkor lehet látszólagos, ha a jövedékkal visszaélés elősegítése vétségének/büntettének a tényállásába illeszkedő magatartást kifejtő elkövető „kizárólagos” célja a jövedékkal visszaélés elkövetése, azaz a Btk. 311/B. §-ban meghatározott bűncselekmények elkövetésére – az egységes akarat-elhatározásra visszavezethetően – kizárólag ebből a célból került sor. Az egységes akarat-elhatározás a szoros térbeli és időbeli kapcsolatból is következtetni lehet. A büntetőjogi felelőséget ebben az esetben – az azonos jogtárgy sértésre figyelemmel – a beolvadás, mint a látszólagos anyagi halmazat egyik esete zárja ki.

A lefoglalás és az elkobzás büntetőjogi és jövedéki szabályozása

A Jövedéki törvény 119. §-a rendelkezik a lefoglalás szabályozásáról, abban az esetben, ha jövedéki terméket a jövedéki eljárásban foglalja le a hatóság. Ugyanezen törvény 120. §-a pedig az elkobzásra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza. A Büntetőeljárásról szóló – 1998. évi XIX. – törvény (a továbbiakban Be.) 151. §-tól a 158. §-ig szabályozza a lefoglalásra vonatkozó rendelkezéseket, míg az elkobzás alá eső vagyoni értékek biztosításának generális szabályait a hatályos Büntető Törvénykönyvünk 77. §- 77/B. §-ig határozza meg. Látható tehát, hogy a jövedéki termékek lefoglalásakor egy igen sokrétű szabályrendszer minden egyes elemeit figyelembe kell venni, ahhoz, hogy megfelelően a törvények legmesszemenőbb betartásával tudja az eljáró hatóság végrehajtani feladatát. Abban az esetben, ha a jövedéki eljárás a büntetőeljárással párhuzamosan indul meg, akkor van valamennyi szabályozó ismeretének kiemelt jelentősége. A 2/2002-es BJE óta már tudjuk, hogy a jövedéki bűncselekmények valamint a vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árukra elkövetett orgazdaság az ún. „vámorgazdaság” halmazata hogyan alakul. Ennek okán tisztában lehetünk azzal is, hogy ha a vámhatáron valaki jövedéki terméket kíván „becsempészni” akkor milyen büntető anyagi és eljárásjogi normák szerint kell eljárni. A Btk 310. §-ba ütköző költségvetési csalás bűncselekmény²¹ lefolytatására a helyileg illetékes nyomozó igazgatóság lesz jogosult, aki a szükséges eljárási cselekmények lefolytatása után az ügyben meghozza a megfelelő döntést – ami lehet eljárás megszüntetés vagy vádemelés –, míg a jövedéki eljárás lefolytatására az illetékes vám főigazgatóság megfelelő igazgatóságának jövedéki osztálya lesz jogosult eljárni. Amennyiben a két eljárás egymással párhuzamosan egymás mellett halad szorosan, úgy az egyes jogintézményeknek is egymással szoros összhangban kell állniuk. Lefoglalni a jövedéki terméket ilyen esetben a büntetőeljárás szabályai szerint kell, ugyanúgy, ahogyan akkor, amikor a közúton történik meg a bűncselekményi értékhatárt elérő értékű jövedéki termék lefoglalása. Amint megindul egymás mellett a két eljárás, úgy jönnek a kérdések is. Amennyiben a jövedéki eljárás során jövedéki bírság kerül kiszabásra, és azért ez nagyrészt természetesen megtörténik, úgy a Jöt. 120. § (1) bekezdése alapján:

A lefoglalt terméket, zárjegyet, továbbá a 119.§. (2). bekezdésének e)-f) pontjában említett eszközt el kell kobozni, ha a jövedéki ügyben jogerősen jövedéki bírság kerül kiszabásra.

A jövedéki termék vonatkozásában azonban van egy olyan kötelezettség is, de immáron a büntetőeljárásban, hogy abban az esetben, ha a lefoglalt eszköz vagy tárgy birtoklása jogszabályba ütközik, úgy az adott dolog elkobozható és így mint olyan haladéktalanul kell kezdeményezni annak előzetes elkobzását az ügyészségen, hogy az megsemmisíthető legyen. Ugyanis ahhoz, hogy a büntetőeljárásban egy elkobzott dolog tárolása ne emésszen fel hatalmas költségeket, amilyen gyorsan csak lehet gondoskodni kell annak megsemmisítéséről. Az előzetes elkobzás azonban egy lényegesen lassabb, hosszadalmasabb folyamat, mint a jövedéki bírság kiszabása, így jogosan merülhetett fel az a kérdés, hogy egy jövedéki eljárásban elkobzott terméket büntető eljárásban újra el lehet-e vajon kobozni, és amennyiben nem, akkor a jövedéki eljárásban elkobzott terméket a büntetőeljárásban meg lehet-e semmisíteni. Ezt az anomáliát még annak idején a Vám-és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága egy VPOP utasítással igyekezett feloldani, amelyben a két eljárást teljesen elkülönítette egymástól, és a Legfőbb Ügyészséggel egyetértésben a jövedéki eljárásban történő elkobzás függetlenítette a büntetőeljárás szabályaitól. Ennek köszönhetően a jövedéki eljárásban ma ugyanúgy van elkobzás kimondva egy lefoglalt termékre, mint ahogyan a büntetőeljárásban a hatóság kezdeményezi az előzetes elkobzást egy olyan termékre melynek birtoklása jogszabályba ütközik és melyet a lefoglaló hatóság igyekszik mihamarabb megsemmisíteni. Amikor a jövedéki termék lefoglalása büntetőeljárás

²¹ A korábban a Btk. 312. §-ba ütköző csempészet bűncselekményt a 2011. évi LXIII. törvény 2. §-a hatályos: 2012. I. 1-től) a Btk. 310. § (1) bekezdés a) pontjába foglalta bele.

keretein belül történik meg, akkor a közigazgatási szerv a Be. 71/B. § (1) bekezdése alapján megkeresheti a büntetőeljárást folytató szervet és az eljárás iratairól kért másolatokat a jövedéki eljárás anyagához csatolhatja ezen, esetben ugyanis a jövedéki termék lefoglalása a büntető eljárás szabályai szerint megtörtént, amelynek iratait a közigazgatási szerv a saját eljárásában megfelelően hasznosítani tudja. Abban az esetben, ha a jövedéki eljárásban történő lefoglalás időben megelőzte a büntető ügyben történő lefoglalást, akkor a Jöt. 119. § (6) bekezdés d) pontja alapján a büntető ügyben eljáró hatóság megkeresésére a vámhatóság a jövedéki ügyben fogantatosított lefoglalását végzéssel megszünteti. Így megoldódni látszik a két eljárás összhangja. Még egyetlen olyan eset lehet, amikor kérdésként merülhet fel, hogyan kell eljárni mégpedig akkor, amikor a büntetőeljárás megszüntetésekor legyen ez bármely okból, a lefoglalt jövedéki termék visszaadásáról kell gondoskodni. Ha a cselekmény a továbbiakban nem bűncselekmény, ugyanakkor jövedéki törvénysértés továbbra is megállapítható akkor a jövedéki ügyben eljáró közigazgatási hatóság a büntetőeljárásban történő lefoglalás egyidejű megszüntetésével jövedéki eljárás keretein belül lefoglalja – szokták úgy is mondani, hogy „átfoglalja”, bár ilyen jogintézményt sem a Be. sem pedig a jövedéki törvény nem ismer – a jövedéki terméket, amelyet a jövedéki eljárás lefolytatásáig őrizetében tart.

A két eljárás összehangolása nem volt soha egy egyszerű jogalkotói, jogalkalmazói feladat, így nagyon fontos, hogy a jogalkalmazás különböző szekcióiban szolgálatot teljesítők teljes mértékben tisztában legyenek, a fentiekben részletezett eljárási cselekmények törvényes fogantatosításának módjával.

Összegzés

A Büntető Törvénykönyv 2012. január 1-jei módosításával átalakult a jövedékekkel kapcsolatos bűncselekmények törvényi szabályozása. A visszaélés jövedékekkel valamint a jövedéki orgazdaság bűncselekmények önálló törvényi szabályozásának megszűnését követően két elkülönült törvényi tényállás elemeivé váltak a korábban önállóan szabályozott tényállások. A Büntető Törvénykönyv 310. § (5) bekezdésében megjelenő költségvetési csalás valamint a 326. § szakaszban újragondolt orgazdaság elemeiként történő megjelenés új kihívások elé állította mind a jogalkotókat mind a jogalkalmazás különböző területein dolgozó szakembereket. Az újonnan megjelenő törvényi tényállások azonban sem a korábban több ízben problémaként felmerülő halmazati értékelés sem pedig rendbeliség kérdéskörét nem tudták megnyugtatóan rendezni. Továbbra is kérdés maradt a jövedéki termék elkobzása és megsemmisítésére vonatkozó jövedéki eljárás és büntető eljárás párhuzamossága és a bennük foglalt eljárás jogi szabályok gyakorlati alkalmazása. Mely kérdést a Vám-és Pénzügyőrség ugyan egy országos parancsnoki parancssal rendezni igyekezett, azonban az sem tartalmában sem pedig formájában nem felel ezen témakör elvárásainak. A tanulmányban részletekbe menően igyekeztem az új szabályozást – elsősorban gyakorlati oldalról – bemutatni. Elemezni az újonnan életbe lépett jogszabály gyenge pontjait és rámutatni azokra a hiányosságokra melyek rendezése szükségszerűen a közel jövő feladata kell, hogy legyen.

ROLAND SZILÁGYI

Modification of the excise statutory definitions

(Summary)

From the 1st of January 2012 there was a significant changing in the Hungarian Criminal Code which had preceded many debates. The most significant alteration were concerned the so - called tax crimes. First, four and after two statutory definitions were merged and created two new ones. Thanks to this legislative process the previously existed undue economic advantage, violation of the Community's financial interest, tax fraud, excise tax abuse, reset with excise goods were repealed and two others the financial fraud as an independent statutory definition and the financial fraud perpetrated product from receiving stolen goods as a separate component of a statutory definition entered into force.

The study trying to analyse the circumstances of the changing with a detailed examination of the history of the above mentioned facts and concentrated not only the detailed analyse but also search the adequate answer for the applicability of the new excise regulations in the daily application of the criminal law.